

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

КОМУНІКАТИВНО-ІНТЕНЦІЙНИЙ ПРОСТІР
УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ДИСКУРСУ

Освітньо-наукова
програма «ФІЛОЛОГІЯ»

Спеціальність **035 Українська мова**
Галузь знань **03 Гуманітарні науки**
Рівень вищої освіти **третій освітньо-науковий**
Факультет **філологічний**

Мова навчання **українська**

Розробники: Шабат-Савка Світлана Тарасівна – доктор філологічних наук,
професор кафедри сучасної української мови.

Профайл викладача:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LvzPp3sAAAAJ&hl=uk>

Контактні телефони: +380507038586

E-mail: s.shabat-savka@chnu.edu.ua; shabat-savka@ukr.net

Консультації онлайн-консультації на платформі Google Meet (середа 14.30 – 15.30)

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Сучасна лінгвістика, що відображає тенденцію до багатовекторного і комплексного аналізу мовних явищ, спрямована на вивчення ролі людини як основного суб'єкта процесу комунікації в мовленнєвій діяльності, на визначення стратегій і тактик спілкування, виокремлення категорійних величин та засвідчує зміну пріоритетів – від структуралізму до антропоцентризму, до лінгвістики мовця, динаміки мовних форм, граматики висловлення. Навчальна дисципліна «Комунікативно-інтенційний простір українськомовного дискурсу», що її запропоновано для здобувачів наукового ступеня «Доктор філософії», зорієнтована на виявлення пріоритетної ролі людини в текстопороджувальній і рецептивній діяльності, у різних дискурсивних практиках мовної особистості.

Діяльнісний підхід у мовознавчих розвідках, започаткований у працях представників аналітичної філософії та фундаторів теорії мовленнєвих актів, зумовив виокремлення лінгвопрагматичного вектору в аналізі тексту як процесу і дискурсу як результату комунікації. Залучення до аналізу не лише традиційних компонентів комунікативного акту – мовця, адресата та повідомлення, – а й комунікативного наміру (інтенції) та результативної фази мовленнєвої взаємодії (перлокуції) принципово відрізняють лінгвопрагматику від системоцентричних мовознавчих досліджень.

2. Мета навчальної дисципліни – репрезентувати комунікативно-інтенційний простір українськомовного дискурсу на матеріалі різностильових текстів й уснорозмовного мовлення; схарактеризувати антропозорієнтований характер комунікативної інтенції як міжрівневої лінгвістичної категорії й окреслити її змістовий обшир та засоби вербалізації в українській мові; представити змістовий обшир інтенцій мовця-українця в дискурсивній діяльності та в текстовій комунікації; розглянути комунікативно-модальні та жанрово-стильові вияви українськомовного дискурсу.

3. Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є навчальні курси: «Організація наукової діяльності», «Філософія та методологія науки».

4. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспіранти повинні:

знати:

- найновіші напрями сучасних мовознавчих досліджень у царині української дискурсології і текстознавства;
- основні лінгвометодологічні засади дослідження тексту і дискурсу;
- теоретичні напрацювання українських учених в галузі комунікативної лінгвістики та категорійного синтаксису;
- типологічні вияви інтенцій та різнорівневі засоби їхньої реалізації в українськомовному дискурсі;

- антропоцентричні засади вивчення комунікативно-інтенційного змісту синтаксичних конструкцій як оптимальних репрезентантів українськомовного дискурсу;

ВМІТИ:

- визначати антропоцентричні параметри українськомовного дискурсу як універсального способу репрезентації інтенцій мовця;
- аналізувати граматичні маркери експлікації мовця в текстовій комунікації;
- характеризувати засоби вербалізації інтенцій розповідності в українськомовному дискурсі;
- ідентифікувати маркери інтенцій запиту в різностильових текстах української мови;
- обґрунтовувати наявність інтенцій волевиявлення (спонукання та бажальності) у різножанрових текстах української мови;
- аналізувати комунікативно-інтенційний зміст синтаксичних конструкцій у дискурсивно-жанрових виявах української мови.

5. Опис навчальної дисципліни**5.1. Загальна інформація**

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	10	5			75		екзамен

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Лексико-граматична вербалізація комунікативних інтенцій в українськомовному дискурсі													
Тема 1. Українськомовний дискурс як		1				8							

універсальний спосіб презентації інтенцій мовця													
Тема 2. Когнітивно-ментальні інтенції: змістовий обшир і засоби вербалізації		1	1			8							
Тема 3. Емотивно-аксіологічні інтенції в психоментальному просторі мовної особистості		1	1			8							
Тема 4. Інтенції розповідності, їхні вияви та синтаксична вербалізація		1	1			8							
Тема 5. Інтенції запиту, спонукання та оптативності: лексико-граматичні маркери в українськомовному дискурсі		1				8							
Разом за змістовим модулем 1		5	3			40							
Змістовий модуль 2. Дискурсивно-жанрова реалізація комунікативних інтенцій в українській мові													
Тема 1. Інтенції естетичності та репрезентація їх у художньому дискурсі		1				7							
Тема 2. Експлікація інтенцій сакральності в релігійному дискурсі		1	1			7							
Тема 3.Інтенційний		1				7							

простір уснорозмовного дискурсу і фатичної комунікації												
Тема 4.Інтенції впливу та реалізація їх у публіцистичному та офіційно-діловому дискурсах		1	1			7						
Тема 5. Вербалізація я-інтенцій в епістолярній комунікації		1				7						
Разом за змістовим модулем 2		5	2			15						
Усього годин		10	5			35						

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Мовець як репрезентант інтенцій мовця. Мовна особистість і мовець.	1
2	Засоби експлікації суб'єкта інтенції в українськомовному дискурсі	1
3	Екстралінгвальні складники вербалізації інтенцій в українськомовному дискурсі	1
4	Когнітивно-вербальна база мовця та аксіологічні параметри текстової комунікації	1
5	Лексико-граматичні засоби як маркери експлікації інтенцій мовця	1
	Разом	5

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Комунікативна інтенція і сучасні лінгвістичні теорії	8
2	Українськомовний дискурс і мовленнєвий жанр	8
3	Комунікативна інтенція в контексті розмовного й	8

	експресивного спілкування	
4	Емоційно-експресивний потенціал українськомовного дискурсу: лексичні, словотвірні, морфологічні та синтаксичні маркери	8
5	Суб'єктивно-авторські інтенції і художній дискурс: поезія, проза, драма	8
6	Авторські інтенції та ідіолект письменника	7
7	Теорія мовленнєвого впливу: комунікативні стратегії і тактики	7
8	Естетика українськомовного дискурсу: засоби вербалізації інтенцій мовця	7
9	Мовленнєвий жанр як спосіб відображення інтенційного простору українськомовного дискурсу	7
10	Українськомовний дискурс у контексті іншомовних дискурсів.	7
	Разом	75

6. Система контролю та оцінювання:

Види та форми контролю

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок аспірантів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (екзамену).

Методи оцінювання

Метод письмового контролю. Здійснюється за допомогою контрольних робіт, письмових завдань, які можуть бути короткочасними (15–20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики.

Метод усного контролю. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед аспірантом декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань. Правильність відповідей визначається викладачем і коментується. За підсумками контролю виставляються оцінки.

Метод тестового контролю. В основі такого контролю лежать тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутність) в аспірантів певних знань та вмінь.

Метод самоконтролю. Передбачає формування в аспіранта вміння самостійно контролювати ступінь засвоєння навчального матеріалу, знаходити допущені помилки, неточності, визначати способи ліквідації виявлених прогалин.

Засоби оцінювання

- контрольні роботи;
- тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації та виступи на занятті;

- завдання на мультимедійних засобах;
- законспектовані наукові праці;
- термінологічний словничок.

7. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання рівня та якості знань аспірантів здійснюється із врахуванням їхніх індивідуальних особливостей і передбачає диференційований підхід.

Оцінку «зараховано» («А») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 90–100 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації тих чи тих положень при розкритті змісту відповідної проблеми;
- виявили поглиблене розуміння актуальних проблем сучасного українського мовознавства, його досягнень і перспектив;
- вільно оперують фактологічною джерельною базою, оволоділи відповідною науковою термінологією, що передбачена при засвоєнні пропонованого курсу;
- регулярно, кваліфіковано з використанням матеріалів додаткової літератури брали участь у реферативних повідомленнях;
- глибоко опрацювали всі питання, які винесені на самостійне вивчення;
- виконали індивідуально-творчі завдання;
- глибоко розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («В») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 80–89 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
- знають праці вітчизняних дослідників;
- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість узагальнювати основні типологічні вияви інтенцій в українськомовному дискурсі;
- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;
- брали досить активну участь при обговоренні питань у реферативних повідомленнях;
- опрацювали питання самостійного вивчення;
- розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («С») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 70–79 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
- знають праці вітчизняних дослідників;
- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти українськомовний дискурс як універсальний спосіб вербалізації інтенцій мовця;
- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;
- розкрили, але не повністю питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («D») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 60-69 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблем, які вивчалися;
- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи у реферативних повідомленнях;
- обмежилися опосередкованим вивченням наукових джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- частково розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («E») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи в реферативних повідомленнях;
- обмежилися опосередкованим вивченням фактологічних джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- фрагментарно розуміються у питаннях, винесених на підсумковий модуль-контроль.

Оцінку «незараховано» («FX») з можливістю повторного складання отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 35–49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували частину занять;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються в антропоцентричних засадах українськомовного дискурсу;
- не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «незараховано» («F») з обов'язковим повторним курсом отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 1–34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували практичних занять;
- пасивно поводити себе під час роботи на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи,
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються і не знають основних засад виокремлення українськомовного дискурсу як універсального способу вербалізації інтенцій мовця;
- не бажали відповідати на поставлені питання під час проведення практичних занять, фактично не засвоїли програму курсу;
- повністю не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)											Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль №2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T7	T9	T10	T11	40	100
5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6		

8. Рекомендована література

8.1.Базова (основна)

1. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001. С. 406 – 415.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : „Академія”, 2004. 344 с.
3. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998. 475 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К. : Наукова думка, 1992. 224 с.
5. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : [вибрані праці] / Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.
6. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. К. : Наукова думка, 1973. 288 с.
7. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси. К. : Довіра, 2007. 262 с.
8. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія. Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2007. 219 с.
9. Іванишин І., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 217с.
10. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. К. : Академія, 1999. 288 с.
11. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
12. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
13. Українська грамати́ка в іменах : енциклопедичний словник-довідник : [науково-довідкове видання] / упорядники Загнітко Анатолій, Балко Марина. Донецьк : ДонНУ, 2013. 426 с.
14. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В.М.Русанівський, О.О.Тараненко (співголови), М.П. Зяблюкта ін. К.: Укр. енцикл., 2002. 752 с.
15. Український правопис. К.: Наук. думка, 2019. 392 с.
16. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : монографія. Чернівці : «Букрек», 2014. 412 с.
17. Шабат-Савка С. Т. Українськомовний питальний дискурс: монографія. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 332 с.

18. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. К. : Академія, 2010. 312 с.

8.2. Допоміжна

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Бирик С. П. Оповідність в українській художній прозі : монографія. Київ – Луганськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. 288 с.
3. Галас А. М. Період у сучасній українській літературній мові : навчально-методичний посібник для студентів філологічних спеціальностей. Ужгород : УНУ, 2002. 54 с.
4. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : [монографія]. Чернівці : Рута, 1999. 336 с.
5. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : монографія. Одеса : «Астропринт», 2001. 341 с.
6. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу : [монографія]. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
7. Кондратенко Н., Стрій Л., Билінська О. Лінгвопрагматика політичного дискурсу : типологія мовленнєвих жанрів. Одеса : «Астропринт», 2019. 236 с.
8. Кононенко В. І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.
9. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навчальний посібник. К. : Знання, 2008. 423 с.
10. Крупа М. П. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 416 с.
11. Куньч З. Риторичний словник. К. : Рідна мова, 1997. 342 с.
12. Личук М. І. Структура та семантика синтаксично нечленованих одиниць в українській мові: монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 386 с.
13. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Луцьк : Вежа, 2001. 340 с.
14. Навчук Г. В., Шинкарук В. Д. Формально-синтаксичні та функціонально-семантичні особливості окличних речень : монографія. Тернопіль : «Астон», 2007. 200 с.
15. Попова І. С. Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель) : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. 432 с.
16. Радзівська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – Соціум – Культура – Мовна особистість : монографія. К. : ДП „Інформативно-аналітичне агентство”, 2010. 491 с.
17. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К. : Знання, 2006. 291 с.

18. Ситар Г. В. Структурні й семантичні типи синтаксичних фразеологізмів в українській мові. *Мовознавчий вісник*. 2016. Вип. № 12–13. С. 178 – 181.
19. Скаб М. С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці : Місто, 2002. 272 с.
20. Степаненко М., Педченко С. Семантика і функціонування модальних часток у сучасній українській літературній мові : монографія. Полтава : ПП «Астрія», 2019. 222 с.
21. Храмова В. До проблеми української ментальності. К. : Фенікс, 1992. 128 с.
22. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
23. Чередниченко І. Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. К. : Рад. шк., 1962. 386 с.
24. Чолкан В. А. Речення з суб'єктивно-модальними формами в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2001. 20 с.
25. Шабат-Савка С. Т. Іntenційний простір мовної особистості й соціокультурний контекст процесу спілкування. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. Вип. 38.– С. 354 – 360.
26. Шабат-Савка С. Жанрові вияви інтенцій регламентування в офіційно-діловому дискурсі. Лінгвостилістичні студії : науковий журнал / [редкол. : С. К. Богдан (голов. ред.) та ін.]. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. Вип. 2. С. 221 – 229.
27. Шабат-Савка С. Дискурсивно-жанрові репрезентанти інтенції розмовності : толерантний / атолерантний діалог. *Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea* : editori : Katalin Balázs и Ioan Herbil. Cluj-Napoca : Casa Cărții de Știință, 2015 С. 148 – 157.
28. Шинкарук В. Категорії модусу і диктуму у структурі речення: Монографія. Ч., 2002. 272 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Доступ до електронних архівів і баз даних, що містить інформацію з питань українського синтаксису: <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
2. Офіційний сайт Української мови // <http://ukrainskamova.at.ua>
3. Освітній онлайн-ресурс // <http://litmisto.org.ua>
4. Український лінгвістичний портал: <https://www.ulif.org.ua/>.
5. Довідник з української мови // <http://javot.net/mova/glav.htm>
6. Електронний підручник з української мови // <http://www.mova.info/pidruchn.aspx>
7. Портал української мови та культури: <https://slovnyk.ua/>.